

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända års-afgifter och prenumerationsafgifter.

1897.

1:ta häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

Lydia Wahlström, Fredrika Bremer: Studie med anledning af S. L—d Adlersparres och Sigrid Leijonhufvuds biografi öfver Fredrika Bremer.

Elin Ameen, Hjälpustrun. Skiss.

Litteratur: *A. K—dt*, Helgsmålsklockan af Mathilda Roos; *L. D.*, Fantasier af Helena Nyblom; *S***, Anteckningar från Italien af en svensk diplomat. — Ett år i Italien. Resekrönika ur bref och skissböcker, upptecknade af Gustaf Lindgren.

En kvinna i fattigvårdsstyrelse.

En dräktreform.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Från skilda håll.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
{ För icke medlemmar » 4: 00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54.

Fröken Kristine Dahls rationella **Underkläder**

såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt

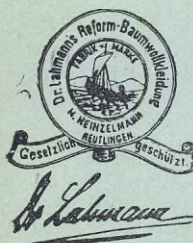
Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder

i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**

7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.

Priskuranter franco på begäran.

Våra underkläder.

Den genialiske doktor *Lahman* i Dresden, reformator på dietens och beklädnadsfrågans område, framhåller såsom en grundfordran att våra kläder måste lemnas fri passage åt alla de ämnen, som genom huden afsöndras, d. ä. **kläderna måste vara genomträngliga.** Men därjämte har han funnit, att en underdrägt af *ylle*, äfven då den såsom t. ex. den Jägerska i viss mån motsvarar denna fordran, likafullt är helsoskadlig, emedan den retar huden och nervsystemet. I dess ställe har han upfunnit den s. k. **Reformbomullen**, som har trikådräktens alla fördelar utan någon af dess olägenheter. Väfnadens lösa, genomträngliga beskaffenhet möjliggör en god hudtundstämning, och svetten uppsuges och afdustar, utan att någon afkylning af huden eger rum. Reformbomullen är det bästa skydd mot förkylning. Den verkar mycket lugnande på nervsystemet och härdar i hög grad mot sinnesrörelser.

En annan fördel, som reformbomullsträkten har framför yllesträkten, består deri, att den förra, emedan den *icke krymper vid tvätt*, städse bevarar sin genomtränglighet, medau äfven den bäst behandlade ylletröjan alltid filter sig något. Slutligen äro *större hållbarhet och större prisbillighet* ekonomiska företräden hos Reformbomullsträkten, hvilka icke böra underskattas.

S. BERENDT J:R & C:o

Kongl. Hofleverantör

Stockholm. 24 Drottninggatan 24.

Allm. tel. 45 76.

Rikstel. 16 36.

OBS! Priskuranter och kvalitétprover sändas på begäran.

Akta COLLODIN.

Tillförlitligaste

och af **Tusentals personer**

bepröfvadt medel

mot liktornar,

vårtor, hudhårdnad

och nagelträng.

Obs. alltid denna in-

registrerade etikett som

garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som använt Herr Axel Litströms Collodin mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det därför hos enhver till det bästa rekommendera. Amål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg.

Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af "Collodin" från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. *August Axén, Handlande.*

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor å **60 öre** och **1 krona.**
Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nyggatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Väfgärner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostyngarn, Mattvarp, Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfskedar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.
OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

OBS! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

DAGNY

TIDSKRIFT

FÖR

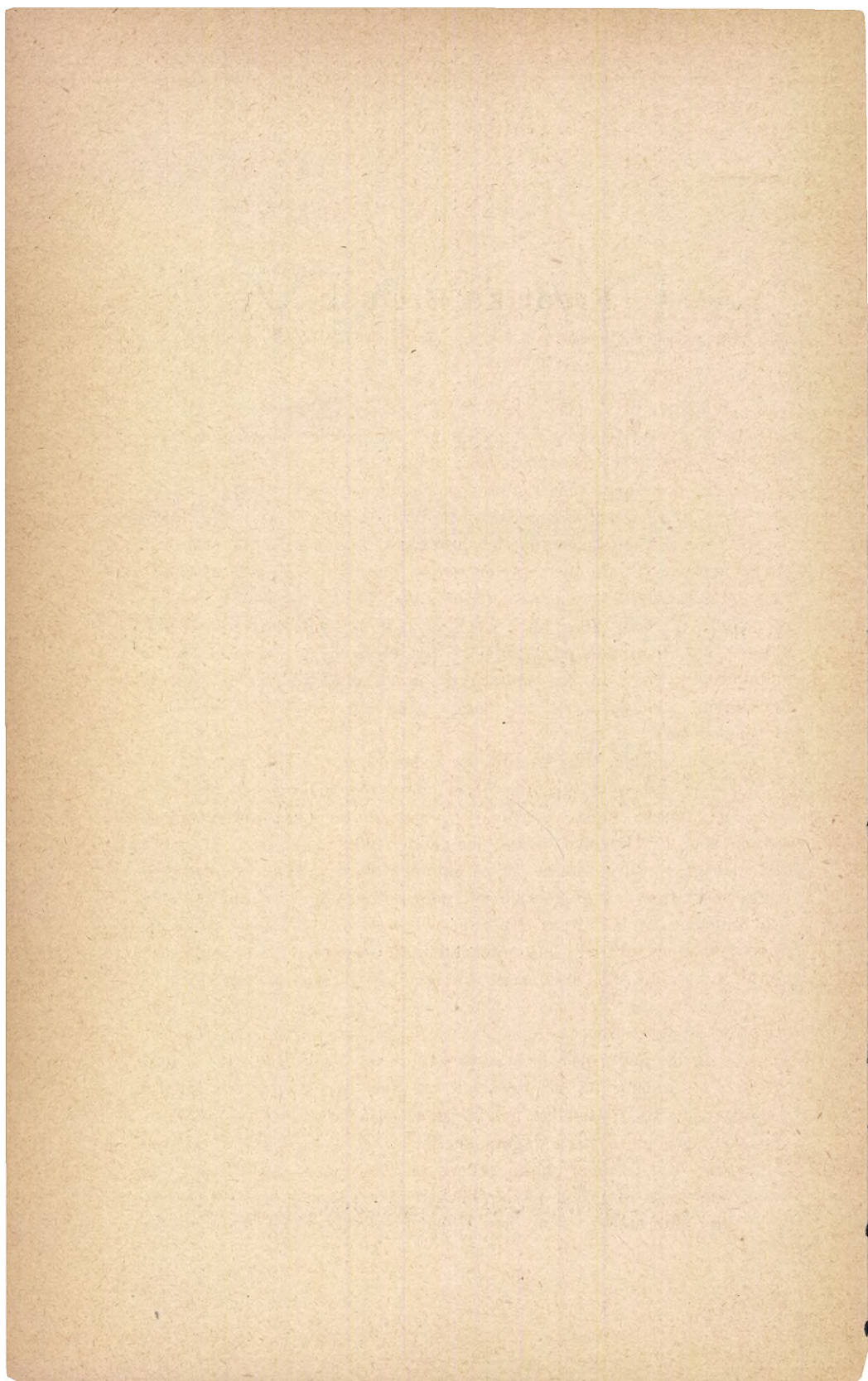
SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1897.

STOCKHOLM
AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
1897.

Fredrika Bremer.

Några studier med anledning af S. L.—d Adlersparres och Sigrid Leijonhufvuds
biografi öfver Fredrika Bremer.

Måhända hafva få delar af den ännu jämförelsevis nya och obearbetade psykologiska vetenskapen i allmänhet blifvit så nonchalant och tvärsäkert behandlade som frågan om kvinnans sjäslif.

Till de många hithörande påståenden, hvilka ännu tarfva bekräftelse, kan äfven räknas det, att kvinnan har större intresse för det personliga, det konkreta, det praktiska, än för abstrakt och teoretisk verksamhet, hvilken därför borde lämnas åt mannen ensam.

Men om detta verkligen är förhållandet, så vore det åtminstone helt naturligt; ty den, som fått rollen af passiv åskådare sig tilldelad, känner sig i allmänhet liknöjdare för en sak, än den verksamme deltagaren. Icke är det underligt, om kvinnorna gäspa öfver afhandlingar, som de aldrig fått lägga hand vid annat än i egenskap af renskrifvare.

Detta gäller till stor del än i dag; hur mycket mera då beträffande en tid, som utestängde kvinnan från myndighet och högre bildning! Desto större vördnad känner man också för en sådan kvinna som Fr. Bremer, hvars brinnande *intresse* det var, som trots alla svårigheter dref henne ut på upptäcktsfärd genom Loyolas uppbyggelseskrifter och Hegels filosofi, genom Minnesotas indianterritorier och Judeens öknar. Näst den rena viljan var just detta outtömliga intresse hennes originellaste, lifskraftigaste egenskap, den som gjort henne till en af sitt lands mest framstående personligheter.

Men så mycket större skada också, att denna brinnande vetgirighet, hvilken kom henne att som barn operera sina dockor för att se, om de hade blod, och som sextioåring dref henne att stänga in sig i ett kloster för att utransaka katolicismens makt öfver sinnena, icke ens fick tillfredsställas genom en så pass omsorgsfull uppfostran, som kommer en af våra dagars skolflickor till del. Ehuru den undervisning Fr. Bremer fick säkerligen var bättre än vanligt den tiden, med dess öfverflöd på läroböcker »för fruntimmer», klagar hon öfver en okunnighet, som hon tillskrifver »den syndaräkning, den

stora, som bär till öfverskrift fruntimmersuppfostran» och som »gaf ytliga talanger, moraliska sentenser i hufvudet och fåfänga i hjärtat.» Stort mer än lefvande språk, historia och geografi lär den bokliga undervisningen icke heller ha meddelat. Och den resa, som familjen 1821, då Fredrika var 20 år, företog genom Tyskland, Schweiz och Frankrike, kunde icke medföra synnerligt resultat, inpackad som man satt i täckvagn och med en gammal knarrig fars argusögon öfver sig. I ett bref från den tiden berättar Fredrika, hur hon vid åsynen af de många böckerna i Göttingens bibliotek »gjort stora ögon, gapat, ropat kors!» — »Hade man dristat öppna en bok, så skulle kanske professorn ha erinrat om, att i denna samling icke fanns någon 'kokbok'» — Hvilken behållning för vår litteratur, om den lifliga, vakna unga flickan *nu* (n. b. efter en grundlig intellektuell uppfostran) fått tillfälle till de rika iakttagelser i främmande länder, som först nära 30 år senare kommo på hennes lott! Hennes ungdom skulle nog ha sört för, att icke den naiva friskheten, som nu utgör förnämsta behaget i hennes reseskildringar, gått förlorad på grund af större kritikförmåga. — Men ett så ypperligt tillfälle återkom aldrig. Ännu åtta dystra fängelseår i ett gråkallt familjelif på en ödslig gammal herrgård, där dagarna gingo med snigelfart och de med barnslig otålighet väntade »händelserna» alldeles uteblefvo. Och när så buren öppnades, kunde fågeln icke genast använda sina oförsökta vingar. Där kom långa tider af frivillig tillbakadragenhet, hvarunder Geijer förgäfvos sökte få henne ut genom sina hurtiga ord med anledning af en ifrågasatt resa till Paris: »du har ögon i skallen, nyttja dem!»

Bristen på grundlig elementär bildning kunde icke heller ersättas genom den tyska nyromantikens half-filosofiska spekulationer, som hon efter faderns död och under sitt första uppträdande på författarebanan (1829) kom i beröring med (Herder, Fr. v. Schlegel m. fl.) Kom så bekantskapen med den klassiskt och filosofiskt bildade Böklin. *) Redan vid deras första sammanträffande beklagar sig Fredrika öfver, att hon tycker sig vara som »ett spildt ax på vägen; om det skall bortplockas af fåglarna under himmelen eller någonstades få rotfäste, beror på en tillfällighet», då samhället i fråga om bildning mest öfverlåter kvinnorna åt sig själva.

*) Sedan biografien, s. 84, talat om B:s magisterpromotion 1820, nämnes, s. 111, hans »filosofiska *gradualafhandling*», 1830, hvilket naturligtvis är en felaktig benämning på denna »*commentatio academica*», som han själf på titelbladet kallar denna disputation.

Rörande är också den förtjusning, hvarmed hon efter sin långa omtyndighetstid, delvis tillbragt under både andlig och lekamlig svält, nu hängifver sig åt det studium af Plato, hvari hennes lärare handleder henne. Hungerperioden hade dock varit för lång, för att några vare sig muntliga eller skriftliga frågelektioner skulle hafva kunnat göra henne till en i intellektuelt afseende själfständig och kritisk personlighet.

Hvad som mer än alla böcker, mer än Schelling och Hegel, Eddan och Beckers världshistoria bidragit till Fredrika Bremers utveckling, var den ovanliga mängd af framstående personligheter, med hvilka hon kom i beröring: Franzén, Brinkman, Geijer, Fahlerantz, Södermark, Qvarnström, Lindblad, Jenny Lind m. fl. Till och med i Norge har hon tidigt haft försänkningar inom den litterära världen, så de båda fienderna, Wergeland och Welhaven, som just då befunno sig i striden om »Norges Dæmring».

Betydelsefullast för Fr. Bremers utveckling blef dock den Uppsala-krets, som under denna den svenska vitterhetens gyllene tid brukade samlas fredagsaftnar i öfverstinnan Silfverstolpes salong till läsning och litterära samtal. Det vetenskapliga detaljarbetet, specialiseringen hade denna tid ännu icke hunnit utvecklas i en grad, som kunde bli hotande för tankeutbytet mellan begåfvade män och kvinnor. Ännu fanns godt om autodidakter på båda hållen, och ett jäktande, nivellerande skollif hade ännu icke hunnit i förtid utrota de allmänna intressena. Herrar och damer förde vidlyftiga brevväxlingar med hvarandra i de hjärtligaste ordalag om »religionens och moralens grund-sanningar», och där fanns fullt upp med vänskapsförhållanden af ideel och älskvärd natur. Den nutida generationen kastar ofta i pessimistiska stunder längtansfulla blickar tillbaka till detta så föga blaserade sällskaplif, ett motstycke till det, som i Berlin grupperade sig kring Rahel Varnhagen. Och medgifvas måste, att den förefaller idyllisk nog denna krets, där gamla bokmalar firade namnsdagar med verser och utklädningar som naiva barn, där Geijer ritade Värmlands-skisser vid öfverstinnan Silfverstolpes förmaksbord, Atterbom rådbråkade engelska i sin förtjusning öfver Moore och Byron, som han nyligen gjort bekantskap med, och den blide Törneros fick hvila ut efter alla de kriorättningar, under hvilka adjunkten i latin då för tiden dignade, — för att sedan efter hemkomsten på kvällen analysera upp sina minutiösa iakttagelser i något af de långa, dagboksartade bref, som i sitt ljusa, milda »Schöngesterei» förvärfvat honom namn af Sveriges Jean Paul. Det var en tid, då männen, för att begagna en känd

författarinnas dråpliga uttryck, »ännu voro starka nog för att kunna tillåta sig att vara vecka».

Dock, — fränsedt, att denna tid nog, liksom den gustavianska, vanligen blifvit skildrad af personer, som betraktat den med något af »minnets illusion», — bör man besinna, att hvad som däruti mest frapperar oss, mera skapades af de äldre än af ungdomen, hvilken då lika väl som nu torde varit mera road af »flirt» än af litterära samtal. Och hellre är att sucka öfver att »den gamla, goda tiden» flytt, borde vi söka att i nya former ingjuta det bästa af dess innehåll, som i själfva verket är oförgängligt. Ty den verkliga individualiteten, den verkliga begåfningen skall nog alltid veta att skaffa sig innerligare beröring med sina själsfränder, än den som förmedlas genom telefon och akademiska disputationer. Men väl behöfva vi för en allsidig utveckling af det litterära samlifvet godt om starka, originella, djupt bildade kvinnor, som ha nog inre rikedom att kunna vänta, tills ungdomen ledsnat vid »reaktionens Eva», — skaldeidealet med dess intetsägande leende, — och själf tackar dem, för att de icke af en tillfällig opinionsvind låtit sig förtylligas.

Dylika kvinnor hade också sina motsvarigheter fordomdags, bland dem just öfverstinnan S., »vår fru af de goda ögonen», som Fr. Bremer kallat henne, och som af henne blifvit förevigad i ett synnerligen själfvullt porträtt, en sannskyldig illustration till Michel Angelos bekanta påstående, att »ädla kvinnor åldras sent». Samma år som Fredrika lärde känna henne, 1837, blef hon äfven bekant med dåvarande professor Fahlerantz, hvars »fromhet och själsenkelhet» genast intogo henne, under det hon »innerligen roades af hans ordlekar». »Under hans behagliga tyranni» tillbragte familjen Bremer följande år en vecka i Uppsala, hvarom Fredrika sedan skrifer: »så muntert och fritt sällskapslif har jag ingenstädes varit med om. Mycken godhet och välvilja fingo vi njuta af på alla håll, slöto duskap plutonvis med sjutton års flickor och sjuttio års gummor och kände oss dessutom helt *du* med professorer och studenter. 'Bror' Törnros, 'bror' Atterbom, 'bror' Bergfalk, 'bror' Fahlerantz ville springa af sig själf öfver läpparna. Vacker sång fingo vi höra både natt och dag och fingo njuta af konversation och märkvärdigheter, mer än man kunde väl smälta.»

Mest kände sig dock Fredrika dragen till Geijer, och det är ett talande vittnesbörd om arten af hennes personlighet, att han varit en af hennes allra förtroligaste vänner. Redogörelsen för deras vänskap hör till biografins intressantaste partier och ställer Geijers

storartade gestalt i delvis ny belysning, sedd, som han här blir, med en kvinnas fina blick för detaljer.

* * *

Efter denna korta öfersikt af det första skedet i Fredrika Bremers utveckling — en daningstid, som kan anses ha räckt ett godt stycke in på 40-talet — kan det vara tid att säga något om hennes egenskaper som författarinna, hvilka med nödvändighet framgå af det föregående.

Hon var för mycket etiskt anlagd, för mycket principmänniska, för att hennes fantasi skulle ha kunnat räcka till att förmå henne glömma sig själf och gå upp i sina personligheter så mycket som fordras af den äkta konstnären. Och nu hade ödet placerat henne just i en tid, då fantasien betydde allt inom skönlitteraturen och verklighetsskildringen, realismen ännu låg i linda! För denna verklighetsskildring hade Fredrika Bremer de mest utpräglade anlag, och hade hon lefvat några årtionden senare, innan vi ännu drunknat i symbolism, skulle hennes fina observationsförmåga af detaljer, hennes lekande, älskvärda humor hafva brutit som välgörande solstrålar genom »sanningskrafvets» nyktra, något kyliga dagsljus. Nu drefs hon i stället af tidsriktningens öfersvinneligt spekulativa ström in på ett område, där hon som konstnär aldrig kunde blifva hemmastadd. Följden blef, att det äfven i hennes bättre romaner finnes ställen, på hvilka hennes egna ord om en af de tidigare novellerna kunna tillämpas att de »simma i en sås af tårar». Dylika ställen taga sig desto barockare ut i jämförelse med sådana små pärlor af humor som t. ex. skildringen af förhållandet mellan presidenten och mamsell Rönqvist i »Presidentens döttrar» eller af öfverstinnan i »Familjen H.», som midt under intrycket af den mest tragiska kris i sitt lif förmår allvarligt gråla på köksan, som glömt skilja kotlettraden från bringan — en situation, som ovillkorligen påminner om den förträffliga episoden i Gösta Berlings saga, där Melchior Sinclairs maka blifvit instängd i skaffariet af sin brutale man och midt i sin bedröfvelse använder tiden till att ordna syltburkar på hyllorna. Dylika scener tyda på, att om Fredrika Bremer endast tagit mod till sig att låta sina närmaste manliga vänner t. ex. Böklin, Fahlcratz eller Geijer sitta modell för herrarna i sina romaner, skulle dessa ha burit samma prägel af lif, som nu är fallet med fröken Greta i »Nina» och fröken Sophia i »En dagbok», hvilka ännu i dag förmå intressera läsaren. I stället för att nu hennes passionerade bofnaturer verka lika orimliga som Bruno i »Grannarna»

och hennes dygdige hjältar lika sentimentalt abstrakta som den ädle, lungsiktige Yngve Frej(!) Nordin i »Hertha»! För att icke tala om den beskedlige unge presten i »Hemmet», som på sin lidelsefulla bön »dyra Louise, får jag kalla dig min?» får till svar ett sedesamt: »bästa Jacobi, gå och tala vid mina föräldrar» och — lyder utan att så mycket som begära en kyss! Gingo våra föräldrars fririer verkligen till på det sättet? — Hade dåtidens recenser förstått att tillräckligt påpeka dylika brister i hennes böcker, är det möjligt, att vi af Fredrika Bremer fått en författarinna, hvars förmåga svarat till hennes stora rykte. Men Böklin hade nog i allmänhet rätt i, att de icke »hittade heune hemma», att de icke förstodo hvad som var hennes styrka, »det äkta flamländska i teckningen af det hvardagliga», såsom han kallar det, sådant det framträder i den lilla norska idyllen »Strid och frid»: Susanna, tronande på mjölkåret med korfven till spira, gårdshundens liberala leben lassen, när skatorna slå ned i hans tråg, råttan, som tittar ned ur takrännan. I själfva verket var hennes konstnärliga utveckling så försenad, att den aldrig hann någon verklig blomning, och det gick som hon själf i en vemodets stund förespått: »när jag får mera ordning, mera klarhet, då är kanske min smula eld förkolnad. Ack, jag blef väl endast ämnad till en skiss, som aldrig blir fullfärdig, en bön utan amen.»

Dock, — på ett område var hon, såsom också biograferna påpekat, ämnad att bli fullfärdig, helgjuten mer än de flesta, — på det enda område, som på hennes tid gaf fullt utrymme för en enkel, konkret verklighetsskildring: brefstilen och reseskildringen i brefform. Här skola ännu kommande generationer med tacksamhet kunna säga ja och amen till hvad hon skrivit. Och särskildt stå vi i tacksamhetsskuld till hennes biografer, som framtagit sådana äkta pärlor, som finnas i det konkretaste och personligaste af allt, som flutit ur hennes penna: brefven till Böklin. Härvidlag har hon själf varit fullt medveten om sin förmåga; man måste ge henne rätt i de naiva orden: »Ingen karlhand, om den än tillhörde en Plato eller Cicero eller själfve apostlen Paulus, kan förändra fruntimmersbref eller uttryck utan att vanställa dem.» Här fick den utan några hämmande band skaffa sig uttryck, »denna underliga bildningsdrift, denna kärlek till konsten och betraktelsen, som tar i anspråk hela människan eller motad ligger inom henne som ett samvetskval.»

Här förekomma skildringar så lefvande som den af det gamla paret i Strömstad, »som hade glömt sig själf kvar ett halft århundrade

nedanom vår närvarande tid. Vi kallade dem vårt »Faubourg St Germain». Där läste man *Lettres Péruviennes*; *Oeuvres de Thomas* lågo vackert inbundna på divansbordet, där drack man svagt tévatten kl. half 6, gamle herrn gick med pudrad peruk, cacherad stångpiska och knästöflar, berättade anekdoter om Versailles, Voltaire etc. och talade alltid på artigaste fransyska till sin något döfva fru, som hade glömt, att hon med åren blifvit gammal och klädde sig med ungdoms anspråk». Eller sådana ståtliga teckningar som den i saknadens friskhet nedskrifna karakteristiken öfver den nyss aflidna grefvinnan Sommerhjelm, där själfva stilen tagit intryck af den aflidnas kärnfulla »storsvenskhet» och fått något af 1600-talets egendomliga blandning af kärf kraft och enkel, trohjärtad innerlighet: »Hon var en fru i sitt hus, så som få äro det, med gammaldags kraft och gammaldags gästfrihet, och ansågs af alla där som en försyn. Af godsets underhafvande kallades hon 'herr grefvinna'. Och hon var så. För grannar och bekanta var hon en kostelig fru, och hennes skämt och hennes allvarliga ord citerades med samma nöje. Men hvad rikedom hon hade i sitt hjärta, i sitt goda, rediga hufvud, det vet allena kanske den vän, som hon utslutande kallade sin... Och nu bars hon ut ur sitt hus, stum i den svarta kistan, genom allén af dunkla granar, under dödspsalmers sång. Kring likvagnen, dragen af hennes fyra hvita vagnshästar, flockade en brokig mängd.» — — — Det ligger öfver denna skildring något af samma stilla, nästan manliga undergifvenhet, som tagit sig ett så gripande uttryck i den äldsta svenska psalm vi äga: »ty dagen han är dock aldrig så lång» etc. — Hur misslyckad är icke i jämförelse härmed teckningen af den gamle karolinen general Herkules i »Syskonlif», med hvilken hon dock påtagligen velat åstadkomma något liknande!

* * *

Det har förut påpekats, att biografien saknar öfverskådlighet i fråga om framställningen af Fredrika Bremer såsom romanförfattarinna. Detta gäller icke skildringen af hennes sociala och filantropiska verksamhet, en skildring, som är synnerligen väl utförd och knappt behöfver kompletteras genom några öfversikter. Det var egentligen Amerika-resan, som gaf henne impulserna till praktiskt arbete på detta område, om också en stark önskan att bli sjuksköterska flera gånger under 1830-talet dyker upp i hennes bref och endast stärfjas genom Böklins och grefvinnan Sommerhjelm's enständiga afrådan från ett den tiden så oerhördt och vågsamt steg. Hon

behärskades härvid af sin djupa medkänsla för allt lidande, framkallad genom den långa pröfnings tiden i föräldrahemmet, då hon funnit frid och ro under besök hos sjuka och fattiga bland godsets underhafvande. Den gamla älsklingsidén utmynnar under Amerika-resan i hennes där förvärfvade intresse för kvinliga läkarestudier; själf hade hon då för längesedan insett, att hennes läkarekall, uppgiften att trösta och lindra, bäst kunde utöfvas genom fortsatt författareskap. Men för detta ändamål behöfde hon också djupare insikt i den lidande mänsklighetens behof, än hvad hennes egen erfarenhet kunde skänka henne, och så drefs hon allt mer att uppmärksamma de sociala och politiska sträfvandena. »Syskonlif» utgör det första försöket att i skrift framlägga resultatet af dessa studier. Det blef otympligt nog; säkert har ingen af Fredrika Bremers romaner så misslyckats som denna hybrid af sociala utopier och skönlitterär form.

För ett offentligt uttalande i *politiska* frågor aktade hon sig tills vidare. Hon nöjer sig här med att helt privat göra sina iakttagelser rörande Carl Johans skuggrädsla för liberalismen och uttrycka sin glädje öfver Geijers och Richerts sträfvanden. Den dag, då representationsfrågan afgjordes, 1844, satt hon på riddarhuset från kl. half 9 på morgonen till 7 på aftonen, »mycket road, men mindre uppbyggd». Det skadade henne icke heller att vänta med offentligt uppträdande härvidlag. När hon sedermera efter sina resor med ett ögonvittnes erfarenhet uttalar sig om t. ex. Förenta staternas författning och Turkiets framtidsutsikter, sker det i ord, som af vår egen tid icke kunna jäfvas. Äfven hennes fosterlandskänsla, hennes första och sista kärlek, som hon kallade den, blir genom resorna allt mer djup och medveten, på samma gång den öfvergick från »barnatröns» mera beundrande ståndpunkt till en kritisk, mången gång bekymrad blick på svenska förhållanden. »Att bli någonting för Sverige» hade varit föremål för hennes barndoms bön, och redan 1844 kunde Svenska akademien, då den tillerkände henne sin stora guldmedalj, förklara, att hon »befrämjat den svenska vitterhetens namnkunnighet i främmande land». Erfarenheterna under hennes resor bekräftade i rikt mått detta utlåtande. Det är förklarligt, om hon var benägen att stundom se utländska förhållanden litet väl optimistiskt, så firad och hyllad som hon öfverallt blef på grund af sina redan tidigt till flera språk öfversatta böcker. Antagligen har ingen svensk hvarken före eller efter henne stått i liffigare beröring än hon med allt hvad samtidens kulturländer haft ypperst i fråga

om rykte och intelligens. I Köpenhamn var H. C. Andersen hennes ödmjuka ciceron; Martensen lät henne först af alla, ark för ark läsa och kritisera manuskriptet till sin dogmatik, som då låg under tryckning; Ørsted uppsökte henne, gaf henne sina skrifter och diskuterade med henne personlighetsprincipen och naturlagarna; med Grundtvig talar hon skandinavism, nordisk mytologi och kristendom; hos Inge-mann på Sorö vistas hon i 14 dar o. s. v. I Amerika lär hon personligen känna Longfellow, Lowell och Emerson. Under några månaders vistelse i England blir hon god vän med Kingsley; i Schweiz lär hon naturligtvis känna Sécretan och Merle D'Aubigné, i Belgien blir hon kallad till audiens hos konung Leopold, som säger sig ha läst alla hennes skrifter och som under ett tre timmars samtal på franska och engelska framställer för henne sitt regeringssystem och anbefaller henne att taga kännedom om Belgiens städer. Cavour diskuterade med henne italiensk politik, och lofvar, att framtiden skall medföra lika arfsrätt för Piémonts kvinnor; hennes långa audiens hos påfven är ökad.

Som naturligt var, skärptes genom hennes utländska resor blicken för hemlandets fel och förtjänster. Då hon vid världsutställningen i London 1851 märker hur litet Sverige hade att bjuda på, tröstar hon sig i ord, som ha påfallande släkttycke med de moderna sträfvandena att göra det bästa möjliga af för handen varande nationella egendomligheter: »Med svensken har det ingen fara — när det gäller; det veta vi alla och världen med. Men han har ett slags — får jag säga — gudomlig oförmåga att föra till togs, att puffa sig och sitt, som icke är att klandra» — ord, som i viss mån erinra om Heidenstams betonande af svenskarnes reserverade, aristokratiska lynne.

Vid hemkomsten strax därpå får hon emellertid intet gladt intryck af förhållandena i Sverige, som hon anser i lif och framåt-skridande ej ens kunna täfva med Danmark och Norge. Kunde Sverige bibehålla eller utveckla en stark och storartad individualitet, skild från andra folkslags, så önskar hon intet högre: »gärna skulle jag se det sofva under snömanteln som Valan, ovilligt att vakna, blott det vid uppvaknandet kunde sjunga ett nytt Völuspa». Men hon finner den gamla ingifvelsen borta. Något trängt och själfviskt, försoffadt i dagens nöd eller njutning låg kväfvande öfver hufvudstaden, och hon kände det svårt att uthärda hemma.

Tio år senare, vid hemkomsten från resorna i Gamla världen, var intrycket ett annat, troligen icke blott på grund af Sveriges rika

inre utveckling under 50-talet, utan säkert äfven därför, att hon ofta känt sig besviken i sina förväntningar på främmande länder. Hon hade sett betydligt mera nu, än då hon i ungdomlig entusiasm skildrade den uppspirande amerikanska republiken, på hvilken man då ännu kunde tillämpa Turgenjews träffande ord om ungdomen, att hemligheten af dess tjasning icke ligger i dess förmåga att utföra allting, utan i dess förmåga att *tro* sig kunna göra det. Af Schweiz hade hon fått samma intryck af kalkborgerlighet som moderna rese-skildrare. Hon saknar bredd, stora åsikter och fritt andrum, känner sig »inkländ» midt i allt andligt lif och materiellt välstånd. Hennes konstnärligt målände jämförelse mellan Paris 1821, smutsens, den oblyga lastens och den ohäjdade lyxens hemvist, »ett stort melodramatiskt skådespel, som kom den unga betraktaren att på en gång skratta och gråta», — och Paris 1856, det andra käjsardömet's stela, prosaiska hufvudstad, där man förskönat boulevarderna och sopat bort fattigdom och snusk till utkanterna, hvarest nattfjärilarnas dansnöjen höllos under polisbevakning, — denna jämförelse utfaller icke afgjort till förmån för det senare. I Italien bevarar hon visserligen ett hopp om möjligheten af katolicismens pånyttfödelse, men beträffande påfvedömet känner hon sig lika desillusionerad som den unge abbén i Zolas »Rom». Hennes två-åriga vistelse i Grekland hade slutligen gifvit henne tillräckligt tillfälle att inse ohållbarheten af dess dåvarande politiska förhållanden.

Med desto rikare hopp återtog hon nu i stället den sociala och filantropiska verksamheten i hemlandet, hvartill Amerika-resan gifvit första impulsen.

* * *

Intresset för sociala frågor var hos Fredrika Bremer gammalt nog. Hon berättar själf, hur hon vid 15 års ålder gått ned i köket och predikat jämlikhet för kökspersonalen — som inte ville tro henne. »Kokerskan, född despot öfver kökspigan, blott log och menade, att jag icke var klok». — 1846 vid några och 40 års ålder kvarstod ännu hoppet, om »förbrödringens» möjlighet, om också studiet af socialistiska författare och af Tocquevilles »La démocratie en Amérique» gjort henne allt mera kritisk mot sociala utopier. Några bland dessa, såsom Fouriers teori om arbetarekolonier, tyckes hon i »Syskonlif» ha »skrifvit ifrån sig». Rästen försvann i Amerika, i synnerhet under besöket i en falanstär i New Jersey. »Hellre ville jag lefva i en backstuga på Sveriges kalaste gråstensberg ensam med mig själf på vatten och bröd (och potatis, som jag själf skulle koka)

än i en falanstär i fetaste jordmån och midt ibland medborgare och medborgarinnor äfven så hyggliga som dessa här», utbrister Fredrika Bremer förtviflad.

Aldrig får man dock större aktning för hennes sunda förstånd än vid anblicken af hennes ställning till slaf-frågan, som vid denna tid började bli som mest brännande. Efter den jämförelsevis långvariga vistelsen i sydstaterna och på Cuba, underskrifver hon visserligen de skildringar af slafveriet, som förekomma i Onkel Toms stuga, men kritiserar skarpt bokens öfverdrifna förhoppningar om negerrasens framtid. Hon anser, att negrerna alltid skola förblifva underlägsna i afseende på intellektuell förmåga, och att emancipation före uppfostran skulle vara en säker ruin för både den hvita och den svarta befolkningen i sydstaterna. Och visst är, att hennes hänförelse för sydstaternas tropiska skönhet och poetiska lif, i trots af »slafveriets förbannelse», skulle varit omöjlig för en från pietism och dogmatisk trångsinthet mindre frigjord natur. Att hon dock alltid ärligt och oförskräckt uttalade sin förkastelsesdom öfver slafsystemet behöfver väl här icke påpekas.

Det var emellertid först vistelsen i England 1851, som skaffade Fredrika Bremer en själfständig åsikt i den sociala frågan. Detta skedde under studiet på ort och ställe af Manchesters och Birminghams arbetareassociationer, dem hon betraktade såsom mönster för problemets lösning och såsom en borgen för Englands fredliga utveckling, helst rörelsen här till stor del omhändertagits af de högre klasserna och ofta framträdde i den kristliga socialismens form. Det enda nya som tiden tyckes henne ha att bjuda på, är just »dessa nya föreningar af de gamla bildningselementen», d. v. s. associationsrörelsen, som sätter arbetarne i stånd att hjälpa sig själfva.

Men i samma mån som den sociala frågan numera framträder på dagordningen i stället för den politiska, som var 1700-talets mest brännande, i samma mån måste också kvinnornas insats i kulturarbetet få en betydelse, vida öfverstigande den, som de hade under förra århundradet, då deras politiska verksamhet, inskränkt till en liten krets af de högsta klassernas kvinnor, ofta framträdde såsom en vrångbild af männens. Och för att kunna komma ifrån detta sidoinflytande, denna »kjortelväg», som alltid utgjort männens harm, måste kvinnornas inflytande utöfvas »med Guds nåde», med den offentliga, obestridliga auktoritet, som gifves af en grundlig bildning, en djupare individuell utveckling, sådan vi ännu tyvärr icke hafva allt för godt om.

Tidigt har Fredrika Bremer också börjat fatta kvinnans betydelse i den sociala frågan. Redan på 1840-talet framhåller hon såsom en lifsfråga vikten af »att väcka det *moderliga* i samhället till att klart fatta sig själf och sin kallelse i dess vidsträcktaste mening», »att få moraliskt och intellektuelt starkare mödrar». I början höll hon dock strängt på teorien om en allt omfattande dualism mellan könen — hade t. o. m. svårt att gå in på Kristi lära om det jordiska och oväsentliga i denna skillnad — och fruktade, att kvinnans rösträtt skulle göra mannen för henne till hvad den gamla tanten hos Washington Irving kallade »the opposite sex».

Det är ett stort steg mellan denna litet ängsliga ståndpunkt, som hon intog 1838, och hennes åsikter på 1850-talet, då tron på kvinnans uppgift såsom medborgarinna, ansvarig inför samhället, låg till grund för hennes arbete i så många föreningar och inrättningar, dem vår samtid glömt att sätta i förbindelse med Fredrika Bremers namn, — en stilla välsignelserik verksamhet, som alltför snart förbisågs under det allmänna anskriet öfver Hertha. Och dock ligger ingen farligare princip till grund för denna bok, än den, som uttalas i Böklins ord: »Kvinnan behöfver något fastare än hittills skett inlemmas i samhällsordningen. — — Just detta, att ett förmynderskap öfver henne fortfarande anses nödigt och nyttigt, vittnar om, att samhället icke inser sin egentliga bestämmelse och kristendomens idé, att af hvarje sin lem skapa en personlig ande, ett myndigt barn i huset. Kvinnan är icke undertryckt, men hon är undanträngd».

Sådant var i själfva verket hela Fredrika Bremers program i kvinnofrågan. Intet pockande på rättigheter, som genom männen skulle hafva blifvit kvinnan beröfvade; — därtill hade hon stått begäfvade män allt för nära. Hennes förnämsta drifkraft var helt enkelt insikten om, att samhället under nuvarande förhållanden icke har den nytta af kvinnan, som det borde ha. Närmast gällde hennes sträfvanden, sådana de framträda i Hertha, de högre klassernas kvinnor. Med oförvillad blick höll hon sig till det område, där hon själf var bäst hemmastadd och hvarifrån också reformerna i kvinnofrågan böra utgå, för så vidt de måste ha kapital och bildning bakom sig såsom stöd i kampen för höjandet af arbetare-kvinnornas villkor

Hvad Hertha beträffar, — detta ungdomligt oppositionella arbete af en femtiofyraåring — så har Fredrika Bremer själf kallat det »första grödan af Nya världens anda, förmäld med svenska förhållanden». Öfverallt finner man också spår af Amerika-resan; boken är flerstädes riktigt

»modern» och läsbar i sin faktiska, konkreta, sakliga ton. Hvilket naturligtvis också gör, att de sentimentala bitarna taga sig så mycket underligare ut. Huru som helst är Hertha ett duktigt arbete, ur kulturhistorisk synpunkt mest läsvärd af alla Fredrika Bremers romaner och i åsikter betydligt före sin tid. Vår tids ungdom har skäl att vara förf. tacksam, för att hon genom denna modiga bok uppoffrade sin popularitet för begäret att säga sin samtid en bitter sanning.

* * *

Huru olikartade de båda senare skedena af Fredrika Bremers lefnad än må vara sinsemellan — genom dem begge går dock som en underström hennes varma religiositet och hennes vänskap för Böklin, hvilka momenter för öfrigt stå i nära samband med hvarandra.

Hvad hennes »teologiska system» angår, så vilja vi här ej ägna någon grundligare undersökning därät. Men man måste hålla henne räkning för hennes varma kärlek till protestantismen, hennes framsynta uppfattning af läran om Guds rike såsom den centralaste af alla dogmer och hennes lutherskt fria ställning till bibeln.

De teologiska teorierna ha dock på det hela taget icke så stor betydelse för Fredrika Bremers religiösa lif, som man skulle kunna tro på grund af den stora roll de spela i brefväxlingen med Böklin. Hennes varma, praktiska fromhet och den trofasta vänskapen mellan dem båda draga snart uppmärksamheten från de för en modern läsare ofta rätt ofruktbara kvasi-teologiska resonemangerna. Man måste rent af lägga band på sig för att icke brista ut i små hymner vid en djupare inblick i denna vänskapsförbindelse, så helt mänsklig i sina tidigare, oundvikliga ansatser till erotik och så måttfull i sin senare glada, innerliga förtrohet. En idyll är det, detta förhållande mellan »den isolerade landtprästen, som endast genom sina böcker och sin väninna står i förbindelse med den stora, vida världens brusande lif», och henne, den världsberytade, vidtberesta, icke så litet aristokratiskt anlagda författarinnan. Och det märkligaste är, att man alls icke känner sig besviken därför, att icke denna, liksom andra prästgårdsidyller, slutar med giftermål. Man får tvärtom det intrycket, att de båda just under för handen varande omständigheter kunde vara hvarandra som mest gagneliga.

Ett sällsynt vänpar voro de visserligen. En oförfalskad barnnatur, som Fredrika Bremer till sitt hjärtelig alltjämt förblef, full af humor och entusiasm, frihetslängtan och optimism, företer hennes

lefnad en ständig variation på det enkla temat: »glad och god skall människan vara, medan hon väntar döden». Och hvilken nobless bodde ej i Per Böklins stilla, inåtvända natur med sitt djupa vetenskapliga intresse och sin friska, manliga uppfattning af »die Freiheit eines Christermenschen!» Man känner sig stärkt af att ha fått blicka in i detta förhållande af skär poesi och innerlig fromhet, och det blir hädanefter omöjligt att betrakta Fredrika Bremer annat än i ljuset från detta hennes allra heligaste. Dock — bilden haltar: det allra heligaste i Israels tempel var ett mörkt rum, och säkert strålar »Herrens härlighet» klarare från ett människolif, sådant som hennes, ägnadt åt hans tjänst, än fordom från förbundsarken, som den gammal-judiska tron betraktade som Jehovas boning!

Och icke blir totalintrycket mindre ljus, när man betraktar hennes själslif mot den mörka bakgrunden af »dödsskuggans dal», af självmordstankens afgrund, där hon redan i sin tidigare ungdom blickat in, nära förtrogen med lidandets hemligheter.

Det är en välsignelse för den svenska kvinnosaken att kunna räkna sina anor från en person, hvars karakter så håller profvet vid den skarpaste granskning, och som i hela sitt lif så förverkligat den kristna humanismens idéer. Mera än en George Sands »genialiska erotik» eller en Stuart Mills ädla agnosticism skulle hafva kunnat göra, har Fredrika Bremer utträttat för oss genom sitt outtröttliga intresse, sitt okuffiga mod och sin viljas renhet. Därför höfves det kvinnorna af en yngre generation att, med tack för det förflutna och med hoppfullhet för framtiden, fortsätta hennes verk i den fosterländska kulturens tjänst och, såsom hon, söka »blifva någonting för Sverige».

Lydia Wahlström.

Hjälphustrun.

Skiss af *Elin Ameen.*

Sedan flera år tillbaka infinder hon sig regelbundet hvarje lördag i vårt hem. Hon har ständigt sett likadan ut, liten och böjd, hvarken gammal eller ung, ansiktet mera fult än vackert med sin uppnäsa, sin grådaskiga hy och sin breda, tandlösa mun. Håret är af en obestämd brungul färg, alltid tofvigt och ovärdadt, där det

sticker fram under bomullssjaletten, ögonen små, gråblå och lungsiktigt klara. Hon är alltid klädd i detsamma — en rutig bomullskjol och däröfver ett stort, hvitt städ-förkläde af oblekt do mestik, samt en brun, luggsliten kofta. Men det är också på något annat man alltid känner igen henne — denna skrällande torra hosta, som hörs redan när hon kommer i trappan klockan åtta på morgonen, som genljuder i rummen eller köket hela dagen, och som ger eko i förstugan, när hon klockan åtta på kvällen lämnar oss efter sitt dagsarbete, för att nästa dag fortsätta på samma sätt hos någon annan och så alltjämt i en kretsgång.

Hennes göromål äro att hjälpa till vid »storstädningar», dessa revolutionsdagar, då hela hemmet är i upplösningstillstånd, och husets herre och äkta man funderar på skilsmässa från sin kära hälft, men resignerar sig med att gå och äta middag på källaren, och då husets öfriga medlemmar på ett eller annat sätt rymma fältet eller stänga in sig i någon vrå, dit förstörelse-andan ej ännu hunnit intränga.*

Hjälphustruns göromål äro i främsta rummet att sopa mattor, piska möbler, tvätta fönster, skura kök, skafferi och förstugan — allt sådant som man är för rädd om sina egna jungfrurs hälsa och krafter för att låta dem göra.

Men midt igenom piskandet, skurandet eller det lifsfarliga balanserandet på ett halfrostigt fönsterbrätte hörs densamma skrällande, sönderslitande hostan, som en ständigt återkommande refräng om den fattigas tunga arbetsok.

Hon klagar i allmänhet icke, och där läses ingen förtviffan i hennes ansiktsuttryck, endast samma oföränderliga tunga, reflektionslösa undergifvenhet för en lott, som ej kan tänkas annorlunda. Emellanåt håller hon handen under det värkande bröstet, rätar sin rygg och drar ett par djupa suckar, men så börjar hon åter på igen, liksom ett uppdraget urverk, som måste gå och gå till dess det fullgjort sin 12 timmars arbetsdag. Och hvarför måste hon sträfva så, hvarför kan hon ingen dag få hvila ja, t. o. m, ängslas, om hon en och annan dag är utan arbete? Naturligtvis därför att hon är olyckligt gift med en man som super och som länge gått utan arbete. Hon skall försörja dem alla, man, barn, en gammal mor och sig själf — det är därför urverket måste gå, gå — till dess det en dag stannar för alltid.

En dag, medan hon satt och sörplade i sig den fjärde eller femte kaffekoppen — »de fattigas enda tröst», säga mina jungfrur — slog jag mig i samspråk med henne. Hon hade hostat så förfärligt den

dagen och jag hade lofvat laga en dekokt åt henne, som hon skulle taga med sig hem och dricka.

»Sofi skulle gå till en doktor, och bli riktigt skött och hvila en tid,» sade jag.

Hennes mun drog sig till ett snedt leende öfver det enfaldiga i mitt förslag.

»Hur kan fröken tro något sånt — inte kan jag gå till nån doktor, å inte skulle det hjälpa, när jag jämt måste vara i drag och kyla.»

»Men kan Sofis man då inte hjälpa henne — han måtte väl kunna få något arbete?»

Hon ryckte på axlarne och stoppade en bit socker i munnen i det hon hällde kaffet på fatet och drack en klunk.

»Han», svarade hon därefter med en ton af djupt förakt, »han förtjänar inte så mycke som ett öre, utom händelsevis nån gång extra, ånej, så har jag det inte ställt för mej.»

»Men så gör sig då af med karlen», utbrast jag indignerad, »så har hon åtminstone inte honom att dragas med. Sätt honom på Grubbens gärde.»

Hon lät handen med det rykande kaffefatet sjunka och gaf mig en förebrående blick.

»Till Grubbens gärde? ånej, inte så länge jag lefver, å kan arbeta, så kommer inte min man dit, så usel han än ä — men sedan får han väl se — när jag inte finns.»

»Nå så låt skilja sig vid honom lagligt och ordentligt — så behöfver hon inte försörja honom.»

Åter sjönk handen med fatet, som just skulle föras till munnen, och åter fick jag en förebrående blick.

»Å det tror fröken, att vi vill ha sånt trassel å »skandal»? Ånej, illa ä det, men nog håller vi ihop, å en bit mat kan jag väl alltid skaffa stackarn.»

Hon tog ännu en bit socker och drack en klunk.

»Då håller väl Sofi ändå af sin man, efter hon inte vill skiljas vid honom på något sätt», fortfor jag, intresserad af att taga reda på, om där låg något outgrundligt känslodjup i denna kvinnas natur, som trots mannens superi, ja hugg och slag, ändock ej ville lämna honom åt hans öde.

Sofi såg allvarligt betänksam ut.

»Neej, inte håller jag åf en, inte», svarade hon långsamt, »hvad ä det för en uselhet att hålla åf — han som druckit opp hela vårt

bo, så när som på några trasor, å som ibland ä så oregerlig, att barna å jag måste låna hus hos grannas — neej, vet fröken, *det* vore allt för mycket begärdt.»

»Men hvarför i himlens namn uthärdar hon då med allt detta?» utbrast jag otåligt, »hvarför kör hon inte ut honom?»

»Neej, för si bland oss sämre folk håller en ju ändå ut, å när han ä nykter, å han glad i barna, å glad i mej med för resten, å han ä ju ändå min man, å han ä inte sämre än många andra. Men om vår Herre ville ta honom — si, *det* vore en annan sak — då skulle ett stort bekymmer lättas för mig.»

Jag måste erkänna för mig själf, att jag stod inför en af kärlekens eller pliktens psykologiska gåtor, som jag ej mäktade lösa.

Mina blickar föllö på de två, tjocka släta ringar, som Sofi bar på venstra handens ringfinger.

»Äro de där ringarne guld?» frågade jag.

»De här?» Hon sträckte fram sin knotiga, röda hand med ringarne på. »Neej — di här ä bara skräp, men när vi gifte oss, hade jag två ringar af äkta guld — 18 karat.»

Hon sade »18 karat» med en viss stolthet.

»Nå, hvart togo de vägen då?» fortsatte jag mitt interviewande.

»Di gick, förstås!»

»Gick — hvart gick de?» Frågade jag och spärrade upp ögonen af förvåning.

»På panten, förstås,» svarade Sofi, med en ton af medlidsamhet öfver min okunnighet i pant-terminologien. »Det var *det* första, *det* som var lättast att undvara, sen kom allt annat — för vi hade ett vackert bo, fast en del var på afbetalning.»

»Nå men när ni gifte er, var Sofi riktigt kär i Anderson?»

Ett svagt skimmer flög öfver hennes ansikte och glindrade till i hennes ögon. Hennes blick mötte icke min, utan den såg längre bort, liksom ut öfver rum och tid till en ljus hägring från ett länge sedan förflutet.

»Ja, fröken,» sade hon stilla, »det nekar jag inte för, eljes hade jag väl inte lämnat min goda plats hos mitt snälla härskap.» Hon satte ifrån sig kaffekopp och fat, reste sig, neg, tackade för kaffet, torkade sig om munnen med handens avvigssida och tog där-efter fatt på sopkvasten för att fortsätta med städningen.

På julaftons middag bruka barnen komma och henta henne, sedan hon hjälpt oss litet på förmiddagen. De äro tre flickor och en gosse på fem år, den yngste. De äro mycket snyggt och bra

klädda, det mesta ha de fått i hus, där Sofi går i hjälp, och hon har en stor förmåga att ställa med kläderna, så att det blir bra och treffigt.

Så kommo de också denna sista julaften, uppsträckta och fina, för att hemta mor och några små gåfvor, som vi gjort i ordning åt dem. Modersglädje och modersstolthet upplysa Sofis annars tunga drag, ehuru hon hela tiden deras besök varar, uppmuntrar dem med förmaningar och rättelser i sträng, snäf ton.

»Se så, Amanda, vet du inte skäms, stig opp när fröken talar med dej — Tala så att det hörs och se folk i synen, Lovisa — Håll dej på mattan, så att du inte smutsar ner golvet, Martha, o. s. v.

Sofi var mycket stolt öfver sin ende son Sven, ehuru hon försökte att se likgiltig ut.

»Kom fram och bocka dej för fröken, Sven,» hon gaf honom en knuff i ryggen. »Se fröken, kläderna har han fått i en skyddsförening och kängorna af sin söndagsskolefröken.»

Sven, en liten knubbig parfvel med ett treffligt utseende, pigga, liffiga ögon och leende mun, ställde sig framför mig, bredbent och jovialisk och lät mig beskåda honom i all hans glans, som till och med sträckte sig ända till en hvit näsduk med röd bård, som stack upp ur en liten ficka på kavajen. Sofis ögon tindrade och lyste, men hon behärskade sig för att inte se alltför stolt och glad ut.

Sven tog upp sin näsduk och dök ner med näsan i den, i det han frustade som en häst. Men då var hans uppfostrande mamma genast tillreds och ryckte näsduken från honom.

»Skäms du inte, pojke, att smutsa ner näsduken! — hvad tror du vår Herre har gett dej fingrar till om inte för att begagna dom — gå bort i spisvrån.» — Sven utförde manövern enligt kommando med samma käck och lifvade uppsyn och blef sedan torkad om näsan med mors dammiga förkläde.

Sofi hade på morgonen berättat, att mannen varit »hygglig» under en hel vecka och att de tillsammans sparat litet pengar, så att de kunde bereda barnen en glad julaften. Anderson skulle gå och skaffa dem en gran, och hos oss skulle de få ljus och glitter att sätta i den. Det skulle bli en julaften sådan som de inte haft på många år, med risgrynsgröt och äpplen och små gåfvor.

»Nå, hade pappa gått efter granen, när ni gick hemifrån?» frågade jag.

Den äldsta flickan kastade en skygg blick på modern men ingen svarade.

»Nå, svara fröken — hade pappa gått än?»

»Pappa? Nej, han ligger hemma dödfull», svarade en af flickorna i förargad ton och slet i sin vante.

Då såg jag för första gången Sofis tröga resignation gifva vika — hon sjönk ned på en stol och brast i våldsamt gråt.

* * *

I dag är det åter »storstädning». Ute är det bister vinterkyla, men jag har stängt in mig i mitt rum längst in i våningen, där en flammande brasa håller mig varm. Jag har på det bestämdaste tillkännagifvet, att jag icke sticker näsan ut i de andra rummen, förrän alla fönster och dörrar stängts och det eldats i alla kakelugnar. Jag har ingen lust att utsätta mig för snufva, för att inte tala om allvarligare förkylningar.

Plötsligt sjunker boken ner i mitt knä, där jag ligger makligt utsträckt på chaiselongen. Ifrån salen därute hörs Sofis hosta, så ihållande och skrällande och dessemellan med ett ljud, som hölle hon på att kväfvast. Hon har också på morgonen sagt, att hon spottar blod och har en stickande smärta i ryggen. Jag sätter fingrarna i mina öron, jag vill inte höra det, det pinar mig, förargar och ängslar mig — men genom dubbla dörrar och öfverröstande piskandet af möbler och skurandet af golf tränger det dock in till mig, där dubbla fönster, tjocka mattor och tunga draperier skydda mig från minsta fläkt af drag. Och där ljuder i mitt inre en röst på samma gång mildt förebrående och omutligt fordrande: »*Du skall älska din nästa som dig själf*».

Litteratur.

Helgsmålsklockan. Skildring från Norrland af *Mathilda Roos*. Tvenne delar.

Det kan utan tvifvel betraktas som en epok inom vår svenska litteratur att två sådana arbeten under hösten gifvits ut, som Molanders »En lyckoriddare» och *Mathilda Roos'* »*Helgsmålsklockan*», båda under romanens form ägande ett kulturhistoriskt innehåll, båda vittnande om allvarliga förstudier och samvetsgrann utarbetning.

Helgsmålsklockan är en detaljerad beskrifning på en Norrlandssocken, sådan den var i början af detta århundrade och sådan den, ty värr, i mångt och mycket ännu är, en beskrifning af så gripande san-

ning hvad folkklivet och folklynnnet beträffar, att man sällan i boken träffar på ett fall, där författarinnan låtit muta sig att införa något af sina egna åskådningar eller en senare tids något mildare uppfattning, äfven då man skulle kunna tycka att sådant skulle för henne såsom estetiker varit mycket frestande. Strängt konsekvent låter hon händelserna utveckla sig enligt allmogenaturens förutsättningar, aldrig tillåter hon ett modernt eller sentimentalt drag insmyga sig i skildringen. När till exempel den unga vackra Marit såg sin fästman Jutta Olle ligga drucken och redlös på golfvet efter en vild orgie, så sprang hon visserligen ut i natten åt kyrkan till liksom för att få luft, men allt hvad hon sade var: »Tvi, tocke! stigg tig!» och någon protest mot förbindelsen kom icke i fråga, knappast nog i hennes tankar. Förf. har med beundransvärd trohet förmått skildra det norrländska folklynnnets kärfhets: envisheten, ordkargheten och butterheten å ena sidan och å den andra möjligheterna till en stark och trofast tillgifvenhet. Hon har uppfattat hur litet och ringa motivet kan vara till lifslång osämja, som exempelvis i den ypperliga teckningen af »hönspojken», som ej förr än på dödsbädden kunde förlåta sin svägerska, att hon en gång i hans ungdom icke gaf honom »Bexells plåster».

Likaledes förträfflig är framställningen af Marits långsamt skeende förvandling och hennes underhandlingar med samvetet, ända till dess brottets fullbordan blir liksom en fix idé hos henne. Hon får ingen ro förr än det är gjordt, och det är ett djupt uppfattadt psykologiskt drag, att när en enda tanke kommer att behärska dessa osammansatta naturer, så tar den fullkomligt herraväldet öfver hela deras inre. Sannt är det ock, att det är hon som blir ifrigast och modigast när det gäller utförandet, att det blir hon som eggat honom, då han tvekar.

Vackert har förf. tecknat pastorns sista besök hos Erik i fängelset, före dennes omvändelse, när han redan var dömd till döden. Gripande äro hans ord: »Du har lidit skeppsbrott, Erik, och det finns för dig ingen jordisk räddning mer. Det är bara en enda sak du numera duger till: *att bli salig!*»

Boken vimlar af fina iakttagelser af psykologiskt slående sanning. Presten, som går frimodig och stark i Guds Andas kraft bland försåt och lönnmordsfaror, viss om att Guds änglar vaka öfver honom, men som blir svag i andan som ett barn, då han utan yttre orsak fattas af den föreställningen, att han skall förlora sin Margareta och får kämpa hårdt i bönen, innan han återfår sin sinnesjämn-

vikt. Den morske, hurtige och muntre länsman Rapp, som njuter af jakten efter lönnkrögarna och som kommer som en upplifvande företeelse midt ibland allt eländet. Han sätter verkligens liksom litet mod i själfva läsaren, då denne nästan tvekar, om han skall våga sig in i de gräsliga beskrifningarna på dryckeslagen och slagsmålen. Men mellan all denna människornas vildhet talar naturen sitt högtidliga, allvarsamma, hänförande språk, och det är i de taflo ur naturscenerierna kring Lennans stränder eller i de tysta skogarna under glödande sommarkvarnar eller kalla, ljusa vinternätter, dem förf. med mästarehand upprullar, som man får liksom andas ut från det hemska mänskliga eländet.

Särskildt borde kanske påpekas med hvilken öfverlägsen teknik förf. funnit ord att skildra de fasansfulla scenerierna ur folkklifvets nattsidor, och hur väl hon satt sig in i allmogespråkets enkla, osmyckade, på sak gående uttryckssätt, så väl, att man nästan njuter af att märka ett talande fritt från allt det väluppfostrade, tröttande, konventionella sminket, ett talande, där orden verkligens framställa tanken. Ty betecknande är, att när folket talar är det i allmänhet för att rent ut uttrycka sin enkla mening. När man det icke vill, då tiger man. Några mer eller mindre uppstyltade känsloutgjutelser existera i regeln icke.

Hvad man om boken skulle vilja anmärka är, att exposén tagit för stort utrymme. Presentationen af alla dessa gubbar och gummor hade kunnat, till arbetets gagn, mycket koncentreras så att själfva konflikten, efter det nu ändå är en roman, fått hufvudutrymmet och hufvudrollen. I detta fall har möjligen författarinnans kulturhistoriska intresse något inkräktat på den estetiska jämnvikten. Men sådant det föreligger, detta inom svenska litteraturen enastående verk, är det en heder både för författarinnan och för vårt lands prosadiktning.

A. K—dt.

Fantasier. Fyra berättelser af *Helena Nyblom*.

»Fantasier» ha egentligen ingen hemortsrätt på jorden i vår nyktra, prosaiska tid. De finna här tyvärr så sällan någon varaktig stad och drifvas — precis som den stackars »Glädjen» i fru Nybloms berättelse — att snart återvända till sin rätta hemvist: Olympens gyflene salar. Icke desto mindre känna vi det alltid som en fläkt från en renare sfer, då någon af dessa gudaborna väsen gästar vår poesifattiga värld, och om vi också äro alltför tunga och jordbundna för att helt

kunna följa deras höga flykt, äro vi både glada och smickrade åt besöket.

Fru Nybloms »Fantasier» höra till dessa elyseeiska fläktar, som söka jaga bort för en stund det grå, hvardagstunga dam, som lägrat sig öfver våra sinnen. Att den metod hon använt för denna poetiska luftning lyckas vinna popularitet våga vi dock knappast hoppas. Den allegoriska formen är ej tidens. Nutidsmänniskan vill kunna mäta upp allt, diktverk så väl som bohagsartiklar, med tumstock och passare, och då det, med något så luftigt och obestämbart som fantasi-alster i allegorisk dräkt ej gärna låter sig göra, står hon inför dem tveksam, undrande och — beklagligt nog — ofta så helt och hållet likgiltig. Vi få lägga detta till tidens stora förlustkonto, men det är icke för ty en obestriddig sanning.

Fru Nybloms allegoriska berättelser äro alla sprungna ur en rik diktarnatur's poetiska uppfattning af livvets företeelser. Vi få följa »Glädjens lustfärd», som så föga förtjänar detta namn, ty, missförstådd och förhånad, bortstött af människorna, skyndar sig Glädjen snart att skudda jordens stoft af sina fötter och att åter taga sin tillflykt till sin gudaboning Elysium. Så målas »Sorgens flykt». Människorna ha i sin fåvitskhet följagat Glädjen från jorden, nu är det skuggan af Sorgens stora svarta vingar, som sveper öfver världen, spridande skräck och olycka, vanvett, sjukdom och död öfver allt lefvande. Men »Kärlekens vandring» begynner. I hennes spår spira gräs och blommor, solen lyser åter, hopp, lycka och glädje vakna, och när Kärleken efter lyktad färd lyfter sina vingar till flykt vilja människorna ej släppa henne. I sin blinda ifver att hålla henne kvar gripa de efter den som står dem närmast, en maka, en dotter, en moder, och hvar och en tror sig i sina käraste fasthålla just den gudasända Kärleken, hvars vandring spridt så mycken välsignelse öfver jorden.

I berättelsen »Prinsen som fick tystnaden att tala» är det kanske något svårare att följa symbolikens ariadnetråd. Den leder oss väl in i labyrinten, men icke därur. Prinsen, trött på världslivets støj och larm, uttråkad af tomheten och ytligheten i hovvets salar, flyr ifrån alltsammans och drar ensam in i naturens och tystnadens rike. Där finner han, efter långt letande, drottningen i detta rike, Tystnaden själf, underskön, men stum, med förseglade läppar. Då prinsen till sist, förtviflad öfver att ej kunna tyda det stumma språk, som talar ur Tystnadens gåtfulla ögon, besvär henne att yppa sin hemlighet för honom, innan han söker evig hvila i döden, bryter hon

sina läppars insegel och talar — men »så sakta att ingen utom prinsen kunde höra det». Han blir som förvandlad, återfår sitt lifsmöd och vänder tillbaka till världen. Nu vill han »börja lefva», ty nu »vet han hvad Tystnaden tänker på». — Ja, prinsen vet det — förf. säkert också — men vi, vi stå där sannerligen lika kloka.

Språket i dessa berättelser är poetiskt och fängslande. Äfven bokens yttre utstyrelse är tilldragande och den fina teckningen på omslaget förtjänar en särskild mention. Om arbetet i sin helhet kan man med fullt fog säga: att det är vackra tankar, klädda i en vacker dräkt.

L. D.

Anteckningar från Italien af *en svensk diplomat*. Stockholm 1896.

Författaren, som f. n. är svensk-norsk minister i Rom, anför i den tillägnan till sina söner, hvarmed han inleder sin bok, ett bekant yttrande af Heine, att det på denna jord icke gifves något tråkigare än att läsa en italiensk reseskildring — utom kanske att skriva den. Han förklarar dock, att det senare icke slagit in på honom, och tillfogar den önskan, att det förra icke måtte blifva fallet med hans läsare. Vi äro förvissade, att hvarje läsare af dessa »anteckningar från Italien» skall med oss betyga, att Heines yttrande icke heller till sin förra del äga någon tillämpning på desamma. Det gamla klassiska landet drager ännu med underlig makt hvarje sinne, som älskar forntidens minnen och konstens mästerverk, och den, som vill i sina tankar göra färden dit, kan icke få ett mera lärorikt sällskap än denna fint bildade svenske diplomat.

Författaren behandlar i särskilda kapitel några orter, hvilka icke höra till de stora städerna, men hvilka dock äro bland de mest intresseväckande på grund af de historiska minnen, som vid dem äro fästade, nämligen Terracina, Palestrina jämte Ölevano, Subiaco, Avagni, Assisi, Monte Cassino jämte Aquino och Ponte Corvo, Loreto och Ravenna. Lefvande och åskådligt skildras författarens besök på de olika platserna. Han är en god iakttagare af natur och folkli (politiken är, såsom naturligt är, utesluten). Mera sysslar dock boken, såsom i tillägnan anmärkes, med det förflutna än med det närvarande. Författaren är också i sådant hänseende långt bättre rustad än reseskildrare i allmänhet. Han är icke blott en historiskt beläst man, utan äfven en själfständig historisk forskare. Han har ur italienska arkivs gömmor framdragit åtskilliga svenska minnen

och meddelat dem i svensk historisk tidskrift och annorstädes. De historiska skildringar, hvarmed han underhåller läsaren, medan han för honom omkring bland förflutna tiders minnesmärken, vittna också öfverallt om en själfständig uppfattning, som icke nöjer sig med att okritiskt plocka ihop notiser ur andras verk. Lifliga och målande äro dessa skildringar alltid; aldrig tröttnas läsaren af ett långtrådigt upprepande af fakta.

Det är minnen från mycket olika tider och af mycket olika art, som författaren upprullar, och han står icke framför dem blott som den kritiske forskaren utan äfven som den kännande människan. Bland de många dystra bilder från den mörka medeltiden, hvilka han framställer, bilder, som tala om otyglad våldsamhet och rå egoism, framstråla dock två ljusa gestalter, Benedictus af Nurcia, det vesterländska klosterväsendets fader, och Francesco af Assisi, fattigdomens och ödmjukhetens apostel. Vid teckningen af dessa båda blir författaren varm om hjärtat. Han säger bland annat på tal om den store Thomas af Aquino, att denne trots den beundran han aftvingar oss »icke rörer vårt hjärta så som Benedictus eller Francesco af Assisi. De ha ej skrivit mycket, men de ha kastat öfver världen en allt famnande kärleks rika pärlor. Vi gräfvä upp dem ur seklernas grus, ur fördomarnas dy, ur dogmatikens irrgångar och binda hop dem till ett radband att därmed bedja böner om ödmjukhet och själförsakelse». De kapitel, som handla om de orter, som varit skådeplatsen för dessa båda mäns verksamhet, Subiaco, Monte Cassino och Assisi, äro enligt anmälares mening bokens glanspunkter.

Äfven några svenska minnen har författaren fått tillfälle att infläta. Lifligt beskriver han den äfventyrliga pilgrimsfärd, som den heliga Birgitta jämte sin dotter Katarina företog till Assisi. Ej mindre lifligt skildras de besök, hvilka en annan svensk kvinna, drottning Kristina, aflade, dels på samma ställe, dels på en annan vallfartsort, Loreto. Effektfull är kontrasten mellan dessa två typer från skilda tidsåldrar, å ena sidan en representant för medeltidens askes och spiritualism, å andra sidan för senrenässansens världslighet och praktlystnad.

För den sköna konsten har författaren ett varmt intresse. Huru mycket han än fränkänner sig fackinsikt i detta stycke, äro hans omdömen alltid af värde såsom kommande från en intelligent iakttagare, som ärligt säger ut sin mening. Han får ofta anledning till en något ironiskt färgad klagan öfver att hans tycken icke stämma öfverens med de stora auktoriteternas inom konsthistorien.

Hans historiska sinne röjer sig äfven här i en lycklig förmåga att med sympati sätta sig in i en förfluten tids förhållanden och bedöma äfven dess konstnärliga produktioner med beaktande af de förutsättningar, under hvilka de tillkommo. Sålunda försvarar han varmt och vältaligt och, såsom det synes anmeldaren, på goda grunder de något styfva och enformiga mosaiker, som smycka väggarne i kyrkor i Ravenna.

Verket prydes af flere vackra fotografiska bilder, några bland dem utförda af författaren själf.

Det är helt säkert en liflig önskan hos alla bokens läsare, att författaren måtte sätta dem i tillfälle att taga kännedom om ännu flere bland hans anteckningar vid de besök han gjort eller kommer att göra vid historiens minnesvärdar i Italien.

S*.*

Ett år i Italien. Resekrönika ur bref och skissböcker upptecknade af *Gustaf Lindgren*. Stockholm 1896.

Boken utgör, såsom titeln angifver, en krönika om den studiereisa, som författaren, en ung arkitekt, företagit i Italien. Han har ganska fullständigt besökt alla de platser, som äga större intresse för konstnären och konstforskaren, och ger nu allmänheten del af sina göranden och låtanden, sina intryck och reflexioner. Han har rest med vaken blick och varmt intresse för konst och folklif. Han röjer äfven i mindre vanlig grad både vilja och förmåga att historiskt för sig förklara hvad han sett. Han följer härvid ofta Taines ledning, men goda iakttagelser och reflexioner, som äro författarens egna, möta jämväl ofta. Anmeldaren är nu visserligen af den mening, att författaren då och då låtit förleda sig till konstruktioner, såsom t. ex. i den för öfrigt sinnrika parallellen emellan Venezias luft och dagar å ena sidan och vissa egenheter i dess konst å den andra, men härom kan ju tvistas.

Författarens stil är ledig och angenäm. Det finnes något af Italiens både värme och färg i hans framställningssätt. Icke det minst värdefulla i boken äro de vackra prof ur författarens skissbok, som då och då meddelas.

Boken kan med skäl rekommenderas såsom en både lärrik och behaglig läsning för den, som önskar skaffa sig kännedom om Italiens konstskatter, natur och folklif.

S*.*

En kvinna i fattigvårdsstyrelse.

Det är i år första gången lagen om kvinnans rätt att väljas till medlem i fattigvårdsstyrelse vunnit tillämpning i vår hufvudstad. Till medlem af den styrelse, som handhafver Klara församlings fattigvård, har nämligen fattigvårdsnämnden invalt fröken *Mathilda Ulfsparre*. På samma gång hufvudstaden är att lyckönska att ha vunnit en inom den praktiska fattigvården så erfaren och dugande kraft som fröken Ulfsparre, hvilken under många år varit känd inom sin församling som de olyckligas och behöfvandes vän, måste vi hälsa detta inval med den tillfredsställelse, som hvarje nytt steg mot kvinnans tillträde till den kommunala förvaltningen måste framkalla. Kvinnans begåfning och naturell synes så oafvisligt ägnad just för den art af offentlig verksamhet, som kommer under rubrik: *fattigvård*, att det synes oförklarligt att så många och långa debatter behöft föras, så många bevis framkastas, så många motskäl vederläggas innan motståndet brutits.

År 1889 utfärdades den lag enligt hvilken *kvinna* kunde väljas till medlem af *skolråd*, *fattigvårdsstyrelse* och *fattigvårdsnämnd*. Inom skolstyrelsen vann, som bekant, denna förordning så godt som omedelbar tillämpning i det samma år här i Stockholm en kvinna invaldes till medlem i skolstyrelse. Nu räkna de flesta af hufvudstadens församlingar en kvinlig skolrådsledamot. För så vidt det gällde hufvudstaden gjorde man sig dock inom fattigvårdsförvaltningen ej brådt om att tillämpa den nya lagen.

Dagny har under de senaste åren flere gånger behandlat den på sin lösning så länge väntande frågan: kvinnan och den offentliga fattigvården. Våra mest kompetenta auktoriteter inom facket ha därom vid skilda tillfällen tagit till orda. Särskildt erinna vi om den utförliga redogörelsen för ett diskussionsmöte d. 21 nov. 1894 i hôtel Continental, anordnad af Fredrika-Bremer-Förbundet, för behandling af »kvinnans inväljande i hufvudstadens fattigvårdsstyrelser». Inledarens, grefve H. Hamiltons anförande, hvilket in extenso återgafs, innefattade alla de synpunkter, som för reformens genomförande voro att beakta. Han framhöll därvid bl. a. huru penningförvaltning, fondplacering och andra ekonomiska frågor ej hörde till den egentliga *vården* af de fattiga. Enligt författning och instruktioner är kontrollen öfver de förberedande undersökningarna, tillsynen af under-

stödstagarne fattigvårdsstyrelsens *förnämsta uppgift*. Och i dessa den offentliga fattigvårdens viktigaste uppgifter finnes det rikaste och mest tacksamma verksamhetsfält just för *kvinnorna*. De viktiga insatser kvinnan skulle kunna göra exempelvis i arbetet för barnavården, för våra fattighus, försörjningsinrättningar, barnhem och uppfostringsanstalter kunde enl. tal. ej nog uppskattas. Tal. slutade sitt lifliga och öfvertygande föredrag, till hvilket vi hänvisa, (Dagny: 1894, häft. 8,) med att som sin öfvertygelse förklara, att det blott behöfdes »att en enda man i fattigvårdsnämnden öppet uttalade sig för reformen, för att isen skulle brytas och målet vinnas».

Denna förutsägelse har nu, två år efter det den uttalades, gått i fullbordan. Med *en* kvinnas inväljande i en hufvudstadsförsamlings fattigvårdsstyrelse är första steget mot målet taget. Ty att våra andra församlingar skola följa exemplet är vår vissa förhoppning. Att känslan af att arbeta under ansvar och med visshet om att äga en röst af afgörande betydelse, är en sporre som skärper intresset, gör arbetet lättare och mera tillfredsställande att utföra, har intygats af kvinnor med flerårig erfarenhet inom det legala arbetet. Att samma känslor skola besjåla de kvinnor, som få taga del i och ha en afgörande röst i den offentliga fattigvården, det behöfves ingen öfver-skattning af vårt köns förtjänster för att med säkerhet kunna förutse.

En dräkthereform.

Den sedan ett tiotal af år tillbaka hos oss verkande *Dräkthereformföreningen*, hvars nitiska och värdefulla arbete för förbättrandet af den kvinliga klädedräkten så ofta motarbetats af allmänhetens likgiltighet eller fördomsfulla fasthållande vid gamla vanor, har dock, tack vare energin och dugligheten hos sina medlemmar, att uppvisa en och annan seger för den goda saken. Flere af föreningens modeller hafva vunnit erkännande, ja, hvad mer är, fått en betydlig spridning och användning, särskildt gäller detta den nya modellen på underkläder. I afseende på den yttre dräkten har den regeln följts att ej uppställa några från det gängse modet afvikande föreskrifter. Denna regel har Dräkthereformföreningen nu i viss mån frångått. Det gäller dock ej något nytt mod, någon förbättrad reformdräkt eller något dylikt, utan det är mot de från såväl hygienisk, praktisk som estetisk synpunkt olämpliga *långa promenadkjolarna* man gått i härnad.

Inbjudningen till det diskussionsmöte, där Dräktreformföreningen ville ställa denna fråga under offentlig debatt, var, utom af föreningen, undertecknad af våra tre praktiserande kvinnliga läkare: frökarna Widerström, Andersson och Folkesson, hvarföretom sådana namn som professorerna Almqvist, Berg, Salin och Törngren, hvilka äfven märktes bland inbjudarne, voro ett ojäfaktigt bevis för, att den skenbart mindre betydande frågan af kompetenta auktoriteter tillerkändes en ej ringa vikt.

Detta framgick äfven af de båda möten, som med några få dagars mellanrum höllos i och för diskuterandet af den nya dräktreformen: »promenadklädningarnas afkortande», det ena i Läkaresällskapetets lokal d. 18 jan., det andra i Hôtel Continentals stora sal, båda under d:r Edv. Laurents ordförandeskap. Mötena voro till trängsel besökta af en för saken ytterst intresserad publik.

Af inledarinnans, fröken Gerda Cederbloms, enkla, på sak gående anförande vilja vi meddela följande: Tal. framhöll de ur hygienisk, praktisk och ekonomisk, ja estetisk synpunkt stora fördelar, som en förkortad hvardags- och promenaddräkt måste medföra. Åt den praktiska sidan af saken behöfde ej många ord användas, då olämpligheten och olägenheterna af att t. ex. i regnväder begagna en lång kjol ej kunde kräfvä många bevis. Men hvad som kanske ej alla taga i betraktande är den hygieniska synpunkten, ej alla tänka på det för hälsan skadliga, som ligger i spridandet af det smittoförande dam som åstadkommes vid afborstningen af ett plagg, som kommit i beröring med gatans smuts. En promenadkjol, afkortad med 10 å 15 cent., skulle dessutom göra bärarinnan så mycket friare i sina rörelser, så mycket mindre beroende af väderleks- och väglagsförhållanden och tillföra henne, genom att underlätta njutandet af promenader i fria luften i alla väder och vid alla årstider, ett tillskott af hälsa och lefnadsmod, som ej nog kunde uppskattas. Särskildt gällde detta den kvinnliga ungdomen och vore att beakta i en tid, då anemi och lefnadströtthet hos 18 och 20-åringar voro så vanliga. Den roll, som en lämplig och bekväm dräkt, hvilken ej lade hinder i vägen för kroppens fria rörelser, härvidlag spelade vore i högsta grad viktig.

Hvilken betydelse en reform af vår klädedräkt, sådan som den åsyftade, innebure, särskildt för den arbetande kvinnan, framhölls äfven på ett värtaligt och öfvertygande sätt. För de kvinnor, som dagligen vid en bestämd tid, utan afseende på väderleken, måste begifva sig till sitt arbete, exempelvis lärarinnor, biträden i affärer, kassor

eller dylikt, och af hvilka det stora flertalet lefva i mycket små omständigheter, framställa sig, förutom andra ur praktisk och hygienisk synpunkt beaktansvärda skäl, äfven de ekonomiska, i ty att en förkortad arbets- och promenaddräkt blir billigare såsom ny, billigare att underhålla och ojämförligt mycket varaktigare. Men då man knappast kan vänta, att en reform som avviker från ett gängse bruk, skall vinna anslutning om den ej går uppifrån och nedåt, ställdes till de tongifvande inom vårt samhälle en uppmaning att föregå med ett lärorikt exempel.

Den estetiska sidan af saken, den där inled. ansåg den mest sårbara punkten ligga, bemöttes äfven med det argumentet, som väl ingen torde kunna jäfva, att en kort, ren klädningsfäll äfven ur skönhetshänsyn är att föredraga framför den obekväma och osköna »lyftning», som enligt vedertaget mod nu användes vid promenader, och ofta med mycket dåligt resultat, för att söka skydda dräkten för gatans väta och dam.

Den diskussion, som följde på frök. Cederbloms inledningsord var mycket liflig och anslöt sig i hufvudsak till inledarinnans anförande. De viktigaste inläggen voro de som gjordes ur hälsosynpunkt af flera af våra ansedda läkare. Särskildt förjånar doktor Karolina Widerströms anförande att framhållas. I synnerhet bevisade den sistnämnda huru skadligt våta kjolkanter, fuktiga kängskaft m m. inverkade på organismen. Den orenlighet, som med kläderna medföres från gatan innehåller dessutom farliga mikrober, som kunna förorsaka sårfeber, för att icke tala om den fruktansvärda tuberkulosen. Här gäller icke att hvar individ svarar för sig själf, man får äfven bära ansvaret för sina närmastes hälsa.

Resultatet af dessa »reform-möten», vid hvilka, som ofta är fallet vid offentliga diskussioner, en och annan talare visade benägenhet att öfverskrida själfva ämnets rämärken, var uttalandet af en förkastelsedom mot de långa promenaddräkterna och antagandet af en »resolution» om deras förkortande med minst 10 cent. från marken, en reform, som det hvarken fordras mycket mod eller stor själföfvervinnelse för att ansluta sig till, hvarföre det är att hoppas, att det initiativ som Dräkthereformföreningen har tagit skall krönas med framgång.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Allmänna Stipendiefonden.

Till ansökan hafva genom stipendiekomitén följande stipendier annonserats:

För *elev vid folkskolelärarinne-seminarium* 360 kronor (Stockholms stads stipendium);

För *elev vid högre lärarinne-seminarium* 300 kronor (fritt stipendium).

För *studerande vid Lunds eller Uppsala universitet* 300 kronor (fritt stipendium);

För utbildning till *väflärlarinna vid Handarbetets Vänners väfskola* 180 kronor (Malmöhus läns stipendium);

För utbildning till *barnmorska för kvinna med elementarskolebildning* 180 kronor (Kristianstads läns stipendium);

För utbildning af *lärarinna i huslig ekonomi för folkskola* 180 kronor (Östergötlands läns stipendium);

För *sjukvårdskurs vid Sabbatsberg* 240 kronor (Vesterbottens läns stipendium);

För genomgående af *teknisk skola* 180 kronor (Södermanlands läns stipendium).

Ansökningar skola vara insända innan 15 februari 1897 till

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiekomité.

* * *

Genom ordföranden för lokalkomitén i Kopparbergs län Fru Landshöfdingskan Minna von Oelreich, har till länets insats i Allmänna stipendiefonden öfverlämnats *ett tusen kronor.*

Från skilda håll.

Sveriges första kvinnliga farmaceut är fröken Märta Augusta Elisabet Leth, som den 22 jan. aflade farmacie studioexamen vid farmaceutiska institutet. Fröken Leth, som genomgått sin elevtid å apoteket i Karlshamn, är född i Jemshög i Blekinge 1877. Med anledning af ofvanstående erinra vi om, att enligt kungl. kungörelse af den 12 juni 1891 meddelats rätt för kvinna att antagas till elev å apotek samt att efter aflagda prof erhålla enahanda rättigheter som tillkomma manlig farmaceut.

Utmärkelse af Svenska akademien. Vi akademiens senaste högtidsdag har i främsta rummet med hedersomnämmande fröken *Anna Knutsons* prosadikt, »Orvar Odd, romantiskt sagospel i 5 akter», blifvit utmärkt.

Den kvinnliga handaslöjdens befrämjande. Som en omedelbar följd af det af förra riksdagen beviljade anslaget af 90,000 kr. till *undervisning i kvinnlig slöjd vid folkskolorna*, kan man med glädje anteckna ett i skilda delar af vårt land framträdande stägradt intresse för det som angår kvinnans praktiska utbildning. Ett bevis för detta intresse har Gäfleborgs landsting ådagalagt genom bekostande af *pedagogiska lärokurser i kvinnlig handaslöjd*, hvilka kurser med stor anslutning af deltagarinnor pågått i Gäfle och Ljusdal den 8—16 jan. Kursen i Gäfle afslöts med föredrag af slöjdinspektrisen fröken Hulda Lundin öfver ämnet: »Systematisk undervisning i kvinnlig slöjd, belyst medelst modeller från Stockholms folkskolor».

Inbjudning till det sjette allmänna flickskolemötet i Sundsvall har nu utfärdats. Till mötet, som tager sin början den 12 nästkommande juni, ha inbjudits föreståndare och föreståndarinnor, lärare och lärarinnor vid Sveriges högre flickskolor, äfvensom medlemmar af sådana skolors styrelser samt skolornas inspektorer och läkare. Centralkomitéen för mötet består af följande personer, hvilka undertecknat inbjudningen: Karin Brundell, G. W. Bucht, Lilly Engström, Ellen Fries, Anna Sandström, Eugène Schwartz, Karolina Sjölander och Hanna Sjöberg. Föreståndaren för Östermalms högre läroanstalt för flickor E. Schwartz kommer att fungera som mötets ordförande.

Reformen inom fosterbarnsväsendet. Som ett förarbete till det komitéförslag, hvilket inom några veckor kommer att framläggas för regeringen af den komité, som tillsatts för att undersöka fosterbarnens förhållande i vårt land, har komiténs ordf. medicinalrådet R. A. Wawrinsky utgifvit en särdeles sakrik och för frågans belysande viktig broschyr med titeln: »Om barnavården och särskildt fosterbarnsvården i äldre och nyare tid». Med anslutning till de artiklar i fosterbarnsfrågan, som Dagny för ett par år sedan haft tillfälle meddela, skola vi framdeles återkomma till en redogörelse för det intressanta arbetet.

Samkväm för arbeterskor, eller föreningen »S. F. A.», kallar sig, enligt ett tryckt »meddelande», som tillsändts oss, ett litet sällskap, som sedan tre år tillbaka verkat i vår hufvudstad. Den lilla föreningen, som börjat under mycket blygsamma förhållanden och i liten skala, har det vackra ändamålet, att »genom anordnandet af aftonsamkväm för fabriksflickor bereda dessa en nyttig förströelse efter deras enformiga och ansträngande arbete jämte tillfälle till bildadt sällskap». Föreningen, i spetsen för hvilken stå några för våra arbetande systrar varmt intresserade personer, verkar inom Kungsholms församling, som bekant ett af hufvudstadens mest be-

tydande fabriksdistrikt, och har haft glädjen att se sina sträfvanden krönas med det bästa resultat. Föreningen disponerar nu öfver egen lokal, där samkväm med föredrag, musik och annan bildande och roande underhållning flere gånger anordnas under vinterns lopp, alltid med det lifligaste intresse omfattade af de unga fabriksflickorna själfva. Antalet af dem, som önska deltaga i dessa enkla fester är äfven i ständigt tilltagande.

Den idé, som ligger till grund för ofvanstående förenings verksamhet, sträfvandet att åstakomma en sammanslutning af kvinnor ur skilda samhällsklasser, är för visso icke ny, och i flera delar af vår hufvudstad och inom olika kretsar arbetas för samma behjärtansvärda syfte, men det är oss en glädje att kunna omnämna hvarje nytt steg framåt i denna riktning.

Kvinden og Samfundet. Dansk Kvindesamfunds förtjänstfulla organ, har på 25-årsdagen af samfundets stiftelse, den 15 dec. 1896, utgifvit ett *Festnummer* med omväxlande innehåll. En återblick på föreningens historia åren 1871—1896, äfvenså en minnesteckning af den för Danmarks kvinnorörelse betydelsefulla författarinnan Pauline Worm, lämnas af fröken Kirstine Frederiksen. Poetiska och novellistiska bidrag samt porträtt af några kvinnosakens mer framstående personligheter utfylla för öfrigt det innehållsrika häftet.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, 1896 n:r 1—7. — Statistisk tidskrift, 1896 n:r 2, 3. — Kyrklig tidskrift, 1896 n:r 5—12. — Läsning för hemmet, 1896 n:r 3—6. — Läsning för folket, 1896 n:r 2—4. — Hemåt, 1896 n:r 6—10. — Hemåt med bilaga, 1897 n:r 1. — Månadsblad för K. F. U. M., 1896 n:r 6—12; 1897 n:r 1. — Pedagogisk tidskrift, 1896 n:r 4—6, 8—10. — Svensk läraretidning, 1896 n:r 22—53; 1897 n:r 1, 2. — Verdandi, 1896 n:r 3—6. — De svenska landsmålen, n:r 56, 57. — Slöjdundervisningsbladet, 1896 n:r 6—12. — Nordens expositionstidning, 1896 n:r 1—4. — Helsevännen, 1896 n:r 8—20. — Jordmodern, 1896 n:r 4—10. — Sedlighetsvännen, 1896 n:r 4, 2 ex. — Moral, 1896 n:r 4—8. — Svensk bokhandelstidning, 1896 n:r 22—52; 1897 n:r 1—4. — Nya bokhandelstidningen, 1896 n:r 1—52; 1897 n:r 1—4. — Svensk musiktidning, 1896 n:r 11—19; 1897 n:r 1, 2. — Skogvaktaren, 1896 n:r 4. — Tidning för Trädgårdsodlare, 1896 n:r 1; 1897 n:r 1 A. — Viola, 1896 n:r 1—22; 1897 n:r 2. — Nya kyrkans tidning, 1896 n:r 5—12. — Idun, 1896 n:r 22—52; 1897 n:r 1—3. — Svensk Damtidning, 1896 n:r 22—52; 1897 n:r 1—3. — Kamraten, 1896 n:r 13—24. — Folkskolans barntidning, 1896 n:r 22—42; 1897 n:r 1—3. — Linnéa, 1896 n:r 11—24; 1897 n:r 1. — Nutid, 1896 n:r 6—12; 1897 n:r 1. — Finsk Tidskrift, 1896 n:r 5—12. — Nylænde, 1896 n:r 11—22; 1897 n:r 2. — Kvinden og samfundet, 1896 n:r 6—12; 1897 n:r 1. — Blätter des Badischen Frauenvereines, 1896 n:r 11—24; 1897 n:r 1, 2. — Deutsche Hausfrauenzeitung, 1896 n:r 22—52; 1897 n:r 1—4. — Neue Bahnen, 1896 n:r 11—24; 1897 n:r 1, 2. — Die Frauenbewegung, 1896 n:r 10—24; 1897 n:r 1, 2. — Dies Blatt gehört der Hausfrau!, 1896 n:r 12—15. — Lend a Hand, 1896 n:r 1—12. — The English Woman's Review, 1896 n:r 3, 4; 1897 n:r 1. — The Nursing Record, 1896 n:r 423—457; 1897 n:r 458—460. — The Nurse's Journal, 1896 n:r 23, 24. — The Review of Reviews, 1896 n:r 4—14; 1897 n:r 1. — The Woman's Journal, 1896 n:r 28—52; 1897 n:r 1. — La Femme, 1896 n:r 11—24; 1897 n:r 1, 2. — La Revue féministe, 1896 n:r 9—13. — Le Magazine International, 1896 n:r 7—9; 1897 n:r 1.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

F. C. Askerberg: *W. H. G. Kingston*, På Amazonflodens stränder. — *Sjöröfwaren på Medelhafvet*. — *H. K. H. Prinsens* A. B. C. bok.

F. & G. Beijer: *F. H. Burnett*, Lillan. — *Le Sage*, Gil Blas af Santillana äfventyr. — *J. Girardin*, En försvunnen skolpojke. — *F. W. Farrar*, Gosskolan i St. Winifred. — *F. Otto*, Ny samling af folksagor. — *A. W. och F. W. Edelsvärd*, Sveriges konungalängd N:r 1. — *Runa*, Från skogarna och fjällen. — Tusen och en dag. — Kamp och seger.

Alb. Bonnier: *J. Germandt-Claine*, Hella och andra historier om kvinnor. — *F. H. Burnett*, En adelsdam på 1700-talet. — Två små pilgrimer. — *M. Malling*, Eremitageidyllen. — *M. Roos*, Skepp, som förgås i stormen. — Helgsmålsklockan. — *H. Hofberg*, Genom Sveriges bygder. — *O. W. Ålund*, Gustaf Wasa. — *K. Douglas-Wiggin*, Två små hemlösa. — *V. Rydberg*, Vapensmeden. — Fribytare på Östersjön. — *C. Blink*, Karl och Sigismund. — *F. Reuter*, Lifvet på landet. — *Z. Topelius*, Vinterkvällar. h. 1—3. — *O. Adelsborg*, Pelle Snygg och barnen i Snaskeby. — *H. Indebetou*, Fåglalåt. — *J. B. Bloundelle*, Skattsökarna eller skeppet i öknen. — *G. Schröder*, Pavo Makkran. — *L. Hansson-Marholm*, Fru Lilly som ungmö, maka och moder. — Lekkamraten. — Lilla målaren i barnkammaren. — Snöffingan 1896.

G. Chelius: *R. H. Dana Jr.*, Två år för om masten. — *H. Renlow*, Menniskoögat med biorgan. — *D. Fallström*, Ur Gustaf Vasas saga. — *Elsas vänner*. — Småfolk på resa. — Den glade ryttaren. — Färglådan. — Vår egen Pälle. — Karo och hans vänner. — En ångätsfärd.

Fahlerantz & Co.: *C. Bååth-Holmberg*, Kampen för och emot negerlafveriet. — *G. af Geijerstam*, Mina pojkar.

Folkskolans barntidning: Julklappen 1896.

Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition: *E. Evers*, Hemåt. — *E. Schroll*, Från Rysslands stepper. — *A. Rosén*, Småplock åt barnen. — *H. K.*, Ur svenska folklivet, h. 4. — *L. S.*, Barnens bilderbok, h. 5. — *Vilda djur i sitt hemland*. — *Ur djurvärlden*. — *På ängen*. — *Solskensdagar*. — *Små taflor för smått folk*. — *Under ferierna*. — *M. Roos*, Zelfohads döttrar. — *Karin Holm*. — *E. Leslie*, Strid och seger. — *E. Frommel*, Våra högtider. — *G. B.*, Ur själarnes lif. — *K. G. Wagner*, Den kristna kvinnans ställning och uppgift. — *Trohet i tjenandet och trohetens lön*. — *J. Spyri*, I säker vård. — *Nyårssången*. — *Josef*, som ville bli mekaniker. — *Evy*, Lilla Ingrid och hennes indiska vän. — *A. Lundberg*, »Det bästa af allt». — *Korn åt små fåglar*, 31 årg. — *Varde ljus*. — *Gamla skolkamrater och deras öden*. — *Galerslafven*. — *Baronen och vallgossen*. — *Pastorns Hanna*.

C. E. Fritze: *Tante Cissy*, Drömsagor och berättelser. — *O. W. v. Horn*, Från Magdeburgs förstöring m. m. — *R. Muleholland*, Det gamla slottet. — *C. Th. Elmstie*, Lavanders prestgård.

(Fortsättning.)

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Fotograf C. ROSÉN

Drottninggatan 10. — A. T. 58 16.

Specialitet: **Damporätter.**

OBS!..

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2.
10 Norrbo-Bazaren 10.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Anmälningar mottagas å Förbundets byrå.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Från Fosterlandsstiftelseus Förlagsexpedition hafva utkommit:

Stycken ur Davids Psalmer.

Melodier för en eller flera röster med ackompanjement för pianoforto eller orgelharmonium af **Joel Blomqvist**.

Inb. 7: 50.

FRIDEBORG,

Folkkalender för 1897, af Pastor **B. Wadström**, med bidrag af flera författare. Rikt illustrerad. Kart. 1 kr., klotb. 1: 75.

Varde ljus,

Illustrerad missionskalender för 1897, af Docenten **A. Kolmodin**, med bidrag af flera förf. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Korn åt små fåglar,

Kristlig barnkalender för 1897.

Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Den heliga historien,

af **Alfred Edersheim**,

Tel. och Fil. Doktor.

Från världens skapelse till Israels utvandring ur Egypten.

Häft. 1: 50.

Hemligheten att blifva och förblifva lycklig,

af Pastor **W. Faber**.

Häft. 50 öre.

Ur själarnes lif.

Blad ur dagboken och minnet, af **G. B.**

Häft. 1 kr.

Under sorgen.

Några drag ur en faders erfarenhet vid ett barns död, af **Félix Bungener**. Häft. 50 öre.

Den kristna kvinnans ställning och uppgift.

Ett ord till gifta och ogifta kvinnor

af **K. Wagner-Groben**.

Häft. 25 öre.

Zelophads Döttrar.

En studie i kvinnofrågan efter bibeln af **Mathilda Roos**.

Häft. 25 öre.

KARIN HOLM.

En berättelse för mödrar

af **Mathilda Roos**.

Häft. 20 öre.

"Klippmannen".

En studie efter bibeln

af **Mathilda Roos**.

Häft. 20 öre.

HEMÅT.

Berättelse af **Ernst Evers**.

Häft. 1: 50.

Från Rysslands steeper.

Kristliga berättelser

af **Ernst Schroll**.

Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Strid och Seger.

Berättelse från Hugonottförföljelserna af **Emma Leslie**.

Häft. 60 öre, kart. 80 öre.

Barnens Bilderbok

med berättelser för de små af **L. S.**

Femte boken. Inb. 75 öre.

De föregående böckerna 1—4 finnas äfven att tillgå.

Småplock åt Barnen

af **Anna Rosén**.

Med illustrationer af

Jenny Nyström-Stoopedal.

Häft. 75 öre, inb. 1 kr.

Bibliotek för de unga:

N:ris 76—83. Åtta nya berättelser till pris 10, 15, 20 och 25 öre pr styck.

Lilla Barnbiblioteket.

Berättelser samlade af **E. S. K**

Andra serien, innehållande häftena 7—12, med illustrationer, 10 öre pr häfte eller 60 öre pr serie.

UR LIFVET.

Berättelse för hemmet och söndagskolan, samlade af **L. S.**

Tredje serien, innehållande 8 häften, N:ris 17—24, med utsökt fina färgtrycksomslag. Hela serien 1 kr.

Väggspråk i silfvertryck

på illustrerad kartong i flera olika format och mönster från 10 öre till 1 kr. pr st.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER Stockholm

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm.

26 Mästersamuelsgatan 26.

OBS.! Saxar, knifvar och skridskor slipas.

Bäst sorterade lager af
Sybehör och Modevaror,
Hvita Broderier,
Spetsar & Galoner

i stort urval.

Herm. Meeths, Stockholm
Specialaffär för Damartiklar.

Butiker:

Regeringsgatan 26,

Munkbron 5, Götgatan 24,

Drottninggatan 73 A, Storgatan 9.

Order från landsorten uppgående till 20 kr.
expedieras franko på ångbåt eller jernväg.

Sparsamma Fruar! Ull och Stöckylle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalar, Filtar, Plaids, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. **OBS.!** Gardiner i fornordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställles. Profver och prispapper på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation.

HILDUR ANDERSSON, Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. **12 Hötorget 12, ingång från Örtorgsgatan. Stockholm**

Anmälan.

Dagny börjar med 1897 sin 12:te årgång. Dess hufvuduppgift skall fortfarande vara att upptaga till behandling sådana frågor, som beröra kvinnans intressen. Största uppmärksamhet skall dessutom som tillförene ägnas åt de företeelser inom litteraturen, som med dessa frågor äga något sammanhang. Kortare berättelser, poem, biografiska och historiska utkast, öfersikter m. skola allt framgent i riklig mängd i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras under år 1897 af fröken **Lotten Dalgren** jämte en af **Fredrika-Bremer-Förbundet** utsedd **Redaktionskomité**, till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla poststalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Barnängens Patenterade Mjölktvål

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toaletmedel till huden förskönande, och nutida mejerskors fina och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovillkorligen gör huden hvit, vacker och smidig, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen annan framställa denna tvål.

Obs. Etiketterna (med björnstämpe och *Barnängens* namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm